

PHÁT TRIỂN KIỂM TOÁN NỘI BỘ Ở VIỆT NAM TRONG BỐI CẢNH CHUYỂN ĐỔI SỐ: THỰC TIỄN NĂM 2025 VÀ ĐỊNH HƯỚNG NĂM 2026

● NGUYỄN THỊ THANH HOÀI

Khoa Kế toán Kiểm toán,
Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật Công nghiệp

DOI: <https://doi.org/10.62831/202602005>

TÓM TẮT:

Năm 2025 đánh dấu sự phát triển mạnh của kiểm toán nội bộ (KTNB) trong cả khu vực công và tư tại Việt Nam, đặc biệt trong bối cảnh chuyển đổi số. Nhờ khung pháp lý theo Nghị định số 05/2019/NĐ-CP và sự thúc đẩy của các tổ chức nghề nghiệp, KTNB ngày càng được chuyên nghiệp hóa, mở rộng phạm vi và ứng dụng công nghệ. Tuy vậy, hoạt động KTNB vẫn còn hạn chế về năng lực nhân sự, mức độ số hóa và tính độc lập. Bài viết phân tích thực trạng KTNB năm 2025 và đề xuất định hướng phát triển năm 2026 theo hướng hiện đại, minh bạch và hội nhập quốc tế.

Từ khóa: kiểm toán nội bộ, quản trị rủi ro, chuyển đổi số, Nghị định số 05/2019/NĐ-CP, IIA.

1. Đặt vấn đề

Kiểm toán nội bộ là tuyến phòng thủ thứ ba trong quản trị rủi ro hiện đại, đóng vai trò quan trọng trong việc nâng cao minh bạch và hiệu quả hoạt động. Tại Việt Nam, sau khi Nghị định số 05/2019/NĐ-CP có hiệu lực, nhiều bộ ngành, tập đoàn và ngân hàng đã thiết lập bộ phận KTNB theo hướng chuyên nghiệp hơn. Đến năm 2025, KTNB chuyển mạnh từ mô hình “kiểm soát - tuân thủ” sang vai trò tư vấn chiến lược, gắn với quản trị rủi ro và chuyển đổi số.

2. Cơ sở lý luận

a. Khái niệm về kiểm toán nội bộ

Theo Viện Kiểm toán viên nội bộ quốc tế (The Institute of Internal Auditors - IIA, 2023), KTNB là hoạt động đảm bảo và tư vấn độc lập nhằm gia tăng giá trị cho tổ chức thông qua việc đánh giá và cải thiện quản trị, kiểm soát và quản trị rủi ro. Ở Việt Nam, Nghị định số 05/2019/NĐ-CP xác định KTNB là hoạt động độc lập, khách quan, do đơn vị tự thực hiện nhằm nâng cao hiệu quả quản lý, điều hành.

Như vậy, KTNB không chỉ đơn thuần là “kiểm tra - phát hiện - xử lý sai phạm”, mà là một chức năng chiến lược, đóng vai trò “đối tác tư vấn” cho ban lãnh đạo trong việc phòng ngừa rủi ro và nâng cao hiệu quả hoạt động.

b. Vai trò của kiểm toán nội bộ

KTNB được xem là tuyến phòng thủ thứ ba (Third Line of Defense) trong mô hình quản trị doanh nghiệp ba tuyến (The Three Lines Model, IIA 2020). Cụ thể, KTNB có ba vai trò cốt lõi:

- Đảm bảo (Assurance): đánh giá hệ thống kiểm soát nội bộ và quản trị rủi ro.

- Tư vấn (Consulting): đưa ra khuyến nghị cải thiện quy trình.

- Gia tăng giá trị (Value Creation): cung cấp thông tin hỗ trợ ra quyết định chiến lược.

Trong bối cảnh chuyển đổi số và hội nhập, vai trò KTNB mở rộng sang kiểm toán công nghệ thông tin, kiểm toán ESG, kiểm toán dữ liệu, phản ánh xu hướng “kiểm toán giá trị gia tăng” thay cho “kiểm toán tuân thủ” truyền thống.

c. Khung pháp lý và chuẩn mực kiểm toán nội bộ tại Việt Nam

Khung pháp lý KTNB tại Việt Nam được xây dựng qua ba cấp độ:

- Cấp quốc gia: Nghị định số 05/2019/NĐ-CP của Chính phủ về kiểm toán nội bộ và Thông tư số 67/2020/TT-BTC hướng dẫn chi tiết thi hành Nghị định 05.

- Cấp ngành: Ngân hàng Nhà nước ban hành quy định riêng về KTNB cho các tổ chức tín dụng, hướng tới phù hợp với Basel II và III và Các tập đoàn, tổng công ty nhà nước xây dựng quy chế KTNB theo hướng dẫn của Bộ Tài chính.

- Cấp doanh nghiệp: Các doanh nghiệp niêm yết phải thiết lập bộ phận KTNB theo quy định của Ủy ban Chứng khoán Nhà nước, bảo đảm độc lập và hiệu quả trong quản trị rủi ro.

d. Mối quan hệ giữa KTNB và quản trị doanh nghiệp

KTNB cung cấp đánh giá độc lập cho hội đồng

quản trị, làm rõ rủi ro tiềm ẩn và hỗ trợ quy trình ra quyết định trong bối cảnh kinh tế số. Vì vậy, năng lực KTNB gắn chặt với hiệu quả quản trị doanh nghiệp.

3. Thực trạng hoạt động kiểm toán nội bộ tại Việt Nam năm 2025

a. Hoàn thiện thể chế và khung pháp lý

Năm 2025, Bộ Tài chính và IIA Việt Nam tiếp tục hoàn thiện hướng dẫn, bộ chỉ số năng lực và quy chế mẫu KTNB. Ngân hàng Nhà nước nâng cao yêu cầu KTNB phù hợp Basel III, đặc biệt trong kiểm toán công nghệ, đánh giá rủi ro hoạt động và an ninh mạng.

Bên cạnh đó, IIA Việt Nam cũng ban hành Bộ Chỉ số năng lực nghề nghiệp KTNB Việt Nam, đồng thời hợp tác với các tổ chức như ACCA, VACPA, CPA Australia để đào tạo kiểm toán dữ liệu, ESG và KTNB số.

b. Tình hình triển khai

- Khu vực công: Nhiều bộ ngành và địa phương đã thành lập KTNB, góp phần tăng cường kiểm tra tuân thủ, nâng cao kỷ luật tài chính.

- Doanh nghiệp nhà nước: Các tập đoàn lớn như EVN, PVN, Viettel áp dụng phân tích dữ liệu và kiểm toán điện tử, cải thiện hiệu quả và minh bạch.

- Khu vực ngân hàng: Các ngân hàng triển khai kiểm toán theo định hướng rủi ro, sử dụng RPA và phân tích dữ liệu để phát hiện gian lận.

- Doanh nghiệp tư nhân: Nhu cầu thuê ngoài KTNB tăng mạnh, giúp doanh nghiệp tiết kiệm chi phí và tiếp cận chuyên môn quốc tế.

c. Thành tựu nổi bật

Năm 2025 đánh dấu bước chuyển mình quan trọng của hoạt động kiểm toán nội bộ (KTNB) tại Việt Nam. Sau 5 năm thực thi Nghị định số 05/2019/NĐ-CP, hầu hết các doanh nghiệp niêm yết, ngân hàng thương mại và tập đoàn kinh tế nhà nước đã hoàn thiện cơ cấu KTNB theo hướng chuyên nghiệp, hiện đại và phù hợp với thông lệ quốc tế. Một số thành tựu nổi bật gồm:

- Mở rộng phạm vi kiểm toán phi tài chính:

Nhiều doanh nghiệp triển khai kiểm toán ESG (Môi trường- Xã hội- Quản trị), kiểm toán công nghệ thông tin và kiểm toán dữ liệu, phản ánh sự chuyển đổi sang kiểm toán giá trị gia tăng.

- Gia tăng tính chuyên nghiệp của nhân sự: Theo số liệu từ Bộ Tài chính (Báo cáo KTNB 2024), số lượng kiểm toán viên nội bộ có chứng chỉ quốc tế CIA và CRMA tăng gần 35% so với năm 2023. Nhiều tổ chức đã xây dựng lộ trình nghề nghiệp riêng cho KTNB, kết hợp đào tạo chuyên môn, kỹ năng công nghệ và năng lực tư duy phản biện.

- Ứng dụng công nghệ mạnh mẽ: Khoảng 60% doanh nghiệp niêm yết đã sử dụng các công cụ phân tích dữ liệu như Power BI, ACL, IDEA để tự động hóa khâu thu thập, xử lý và trực quan hóa dữ liệu kiểm toán. Các ngân hàng tiên phong áp dụng robot kiểm toán (RPA- Robotic Process Automation) để rà soát hàng nghìn giao dịch mỗi ngày, giúp giảm chi phí và tăng độ chính xác. Ngoài ra, nền tảng kiểm toán điện tử (e-Audit Platform) bắt đầu được triển khai tại một số tập đoàn lớn, cho phép kiểm toán viên làm việc từ xa, chia sẻ báo cáo thời gian thực và quản lý quy trình kiểm toán trên nền tảng số.

- Hợp tác quốc tế sâu hơn: Trong năm 2025, Việt Nam đăng cai Hội nghị Kiểm toán nội bộ ASEAN lần thứ 9 tại Hà Nội, quy tụ hơn 300 đại biểu đến từ các nước trong khu vực như Singapore, Thái Lan, Malaysia và Philippines. Ngoài ra, Việt Nam đã ký kết biên bản hợp tác (MoU) giữa Hội Kiểm toán viên nội bộ Việt Nam (IIAV) và IIA Singapore, hướng đến chuẩn hóa hoạt động đào tạo và chứng chỉ nghề nghiệp.

d. Hạn chế và thách thức

Bên cạnh những kết quả đáng ghi nhận, hoạt động KTNB năm 2025 vẫn tồn tại nhiều hạn chế, thách thức đòi hỏi sự điều chỉnh trong giai đoạn tới.

Thứ nhất, thiếu hụt kiểm toán viên có kỹ năng công nghệ và tư duy phân tích.

Mặc dù năng lực chuyên môn của kiểm toán viên nội bộ Việt Nam ngày càng được nâng cao, nhưng kỹ năng về công nghệ và phân tích dữ liệu

vẫn là điểm yếu đáng kể. Trong Báo cáo “Global Internal Audit Study 2023- Vietnam cut” của PwC Vietnam đã chỉ ra 7% bộ phận kiểm toán nội bộ tại Việt Nam được đánh giá là thành thạo trong việc ứng dụng các công cụ công nghệ như RPA, AI và GRC, trong khi tỷ lệ này ở khu vực châu Á - Thái Bình Dương đạt trên 40%. Điều này cho thấy đội ngũ kiểm toán viên trong nước vẫn chưa bắt kịp xu hướng kiểm toán dựa trên dữ liệu (data-driven audit) và kiểm toán liên tục (continuous auditing), khiến việc phát hiện gian lận và nhận diện rủi ro tiềm ẩn chưa thực sự hiệu quả trong bối cảnh chuyển đổi số mạnh mẽ hiện nay.

Thứ hai: Mô hình tổ chức KTNB chưa đồng nhất, tính độc lập còn hạn chế.

Hiện nay, cơ cấu tổ chức của bộ phận kiểm toán nội bộ tại nhiều doanh nghiệp Việt Nam vẫn chưa được chuẩn hóa, dẫn đến sự khác biệt đáng kể giữa các ngành và loại hình doanh nghiệp. Cũng theo Báo cáo “Global Internal Audit Study 2023- Vietnam cut” của PwC Vietnam, hơn 1/3 doanh nghiệp được khảo sát cho biết bộ phận KTNB của họ vẫn trực thuộc phòng tài chính hoặc kế toán, thay vì báo cáo độc lập cho Hội đồng quản trị hoặc Ủy ban kiểm toán. Ngoài ra, ở các tập đoàn đa công ty, sự thiếu thống nhất giữa KTNB công ty mẹ và các đơn vị thành viên còn dẫn đến chồng chéo nội dung và phân tán nguồn lực, ảnh hưởng đến hiệu quả kiểm toán.

Thứ ba, hệ thống dữ liệu kiểm toán còn manh mún, chưa tích hợp.

Phần lớn các doanh nghiệp Việt Nam hiện nay vẫn lưu trữ và xử lý dữ liệu kiểm toán bằng file Excel hoặc báo cáo rời rạc, khiến việc tổng hợp, phân tích và truy xuất thông tin gặp nhiều hạn chế. Theo PwC Vietnam (2023), có tới 62% doanh nghiệp trong nước chưa triển khai các công cụ quản lý dữ liệu hoặc nền tảng kiểm toán điện tử, khiến hoạt động KTNB chủ yếu mang tính thủ công và phản ứng bị động. Thực trạng này đặc biệt rõ ở khu vực công và doanh nghiệp nhà nước, nơi dữ liệu tài chính và kiểm toán vẫn phân tán

giữa các đơn vị trực thuộc, khó hình thành hệ thống cảnh báo sớm rủi ro hoặc đánh giá xu hướng vi phạm. Do đó, việc xây dựng nền tảng kiểm toán số tích hợp được xem là yêu cầu cấp thiết nhằm hiện đại hóa công tác KTNB trong giai đoạn 2026- 2030.

Thứ tư, ứng dụng AI và phân tích dữ liệu mới ở giai đoạn thử nghiệm.

Mặc dù đã có những bước khởi đầu, nhưng việc ứng dụng trí tuệ nhân tạo (AI) trong KTNB tại Việt Nam chủ yếu dừng ở giai đoạn thí điểm. Chỉ một số ngân hàng và doanh nghiệp FDI lớn đang triển khai thử nghiệm hệ thống AI phát hiện bất thường (Anomaly Detection) trong giao dịch tài chính. Nguyên nhân do chi phí đầu tư cao, thiếu nhân sự công nghệ và chưa có hướng dẫn pháp lý cụ thể về bảo mật, quyền truy cập dữ liệu và đạo đức nghề nghiệp khi dùng AI.

Những thách thức này cho thấy, KTNB Việt Nam vẫn đang trong giai đoạn chuyển đổi từ truyền thống sang hiện đại, đòi hỏi lộ trình phát triển bền vững, đặc biệt trong năm 2026 và giai đoạn 2026- 2030.

4. Định hướng phát triển kiểm toán nội bộ năm 2026

Thứ nhất, hoàn thiện khung pháp lý: Cập nhật, sửa đổi Nghị định số 05/2019/NĐ-CP theo hướng chi tiết hơn về quyền hạn, quy trình báo cáo, cơ chế bảo vệ tính độc lập của KTNB. Xây dựng Bộ chuẩn mực KTNB Việt Nam hài hòa với IIA nhưng phù hợp thực tiễn trong nước.

Thứ hai, chuyển đổi số và đổi mới phương pháp: Ứng dụng AI, RPA, phân tích dữ liệu lớn trong

kiểm toán liên tục; Xây dựng hệ thống kiểm toán số kết nối giữa đơn vị KTNB và cơ quan quản lý; Tăng cường kiểm toán các mảng mới: chuyển đổi số, ESG, an toàn thông tin.

Thứ ba, phát triển nguồn nhân lực: Thiết lập Khung năng lực KTNB Việt Nam 2026, làm cơ sở tuyển dụng, đào tạo, đánh giá; Hợp tác với IIA quốc tế và các trường đại học để đào tạo chuyên sâu, cấp chứng chỉ quốc tế (CIA, CRMA, CISA).

Thứ tư, nâng cao vai trò chiến lược của KTNB: KTNB trở thành đối tác chiến lược trong quản trị rủi ro, không chỉ là cơ quan giám sát; Báo cáo trực tiếp cho Hội đồng quản trị hoặc Ủy ban kiểm toán nhằm đảm bảo tính độc lập; Đóng góp vào các mục tiêu phát triển bền vững và quản trị doanh nghiệp (ESG, CSR).

Thứ năm, định hướng hội nhập quốc tế: Từng bước áp dụng Khung năng lực IIA 2025 (Global Internal Audit Competency Framework); Tham gia mạng lưới KTNB ASEAN, chia sẻ phương pháp và dữ liệu kiểm toán; Nâng cao tính minh bạch thông qua công bố báo cáo KTNB trong báo cáo thường niên.

5. Kết luận

Năm 2025 là bước chuyển quan trọng của KTNB Việt Nam, thể hiện sự phát triển từ mô hình truyền thống sang kiểm toán giá trị gia tăng gắn với công nghệ. Năm 2026, KTNB cần đẩy mạnh chuyển đổi số, nâng cao năng lực, tăng tính độc lập và hội nhập chuẩn mực quốc tế. Điều này giúp KTNB trở thành công cụ quản trị rủi ro hiệu quả, góp phần thúc đẩy minh bạch và phát triển bền vững của doanh nghiệp và nền kinh tế ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

- Chính phủ. (2019). Nghị định số 05/2019/NĐ-CP về kiểm toán nội bộ. Hà Nội: Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia.
- Bộ Tài chính. (2020). Thông tư số 67/2020/TT-BTC hướng dẫn thực hiện Nghị định số 05/2019/NĐ-CP. Hà Nội.
- Bộ Tài chính (2025), Báo cáo tổng hợp kết quả kiểm tra chất lượng dịch vụ kiểm toán năm 2024, truy cập tại: <https://mof.gov.vn/bo-tai-chinh/co-che-chinh-sach-ke-toan-kiem-toan/mofucm344064>

Crowe Vietnam. (2025). Outsourced and Co-sourced Internal Audit Services. Retrieved from <https://brochure.crowevietnam.vn/en/outsourced-internal-audit>

PwC Vietnam (2023). Global Internal Audit Study 2023: Vietnam cut. Retrieved from <https://www.pwc.com/vn/en/publications/vietnam-publications/internal-audit-study-2023-vietnam.html>

Ngày nhận bài: 12/11/2025

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 22/11/2025

Ngày chấp nhận đăng bài: 15/12/2025

DEVELOPING INTERNAL AUDITING IN VIETNAM IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION: PRACTICES IN 2025 AND STRATEGIC DIRECTIONS FOR 2026

● NGUYEN THI THANH HOAI

Faculty of Accounting and Auditing,
University of Economics - Technology for Industries

ABSTRACT:

The year 2025 marks a significant stage in the development of internal auditing in Vietnam across both the public and private sectors, particularly in the context of accelerating digital transformation. Supported by the legal framework established under Decree No. 05/2019/ND-CP and reinforced by initiatives from professional organizations, internal auditing has become increasingly professionalized, with an expanded scope of activities and greater adoption of digital technologies. Nevertheless, internal audit practices continue to face notable challenges related to human resource capacity, the level of digitalization, and institutional independence. This study examines the state of internal auditing in Vietnam in 2025 and proposes strategic directions for its development in 2026, with a focus on modernization, transparency, and international integration.

Keywords: internal audit, risk management, digital transformation, Decree No. 05/2019/ND-CP, IIA.